Le berceau de la civilisation occidentale

Parmi tous les peuples de l'Antiquité, les Grecs ont influencé le plus notre civilisation occidentale.

Les premiers Grecs semblent avoir été les Ioniens, les Éoliens et les Achéens, des peuplades indo-européennes installées en Grèce, du Péloponnèse à la Thessalie, entre le XXe et le XVIe siècle avant J.-C. Ceux-ci empruntèrent beaucoup d'éléments à la civilisation minoenne : c'est du moins ce qu'indiquent le site de Mycènes, exploré par l'Allemand Schliemann, et les rares documents émanant de scribes mycéniens qui s'exprimaient en langue grecque, mais à l'aide de caractères imités des hiéroglyphes crétois, la linéaire B, que l'Anglais Ventris a pu récemment déchiffrer. Arrivés au faîte de leur puissance, les Achéens s'emparèrent de l'île de Crète (1400) et de la ville de Troie (1200). Ce fut entre ces deux dates qu'ils édifièrent en Argolide les palais de Mycènes et de Tirynthe « aux murs cyclopéens » et les célèbres tombes à coupole. Vers 1150, l'invasion des Doriens, peut-être en relation avec l'expansion de la civilisation dite des « champs d'urnes » en Europe centrale, recouvre la Grèce, entraînant la chute de Mycènes et l'émigration grecque dans les îles de la mer Égée et sur les côtes d'Asie mineure.

Il faudra des siècles à la Grèce pour se remettre de ces violentes secousses. Ce n'est qu'au VIIIe siècle que les Grecs, déjà bien installés en Crète et sur le littoral asiatique, reprennent leur essor : ils fondent alors des colonies à Chypre, en Italie du Sud, en Sicile, à Marseille et reprennent progressivement la suprématie navale aux Phéniciens. Mais — et c'est là l'essence même du génie grec — entrés en contact direct avec les grandes civilisations orientales, les émigrants grecs surent se montrer capables d'en assimiler les leçons pour en tirer une civilisation originale. A cet égard, il est remarquable que ce soient surtout les Grecs d'Orient qui créèrent les premiers éléments de la philosophie (Thalès de Milet), des mathématiques (Pythagore de Samos) et de la poésie lyrique (Sapho de Lesbos).

Bientôt, sur cette toile de fond, deux villes vont se détacher : Athènes, la cité démocratique, Sparte, la cité aristocratique. L'éducation, dont le but visait à réaliser un équilibre sain entre le corps et l'esprit, sera le premier souci des Athéniens. Les Spartiates subordonneront tout à l'État et à la force de l'armée.

La civilisation grecque atteignit son apogée au Ve siècle avant J.-C., sous le gouvernement de Périclès. La Grèce, dans un magnifique élan national, venait de repousser les assauts de la Perse. La Ligue de Délos groupait autour d'Athènes les cités de l'Hellade et des îles de la mer Égée. C'est alors que Périclès fit élever les monuments grandioses de l'Acropole, que Phidias et Polyclète sculptèrent leurs immortels chefs-d'œuvre, qu'Eschyle, Sophocle et Euripide écrivirent leurs tragédies et Aristophane ses comédies. Ce fut aussi le siècle de grands penseurs, tel Socrate, et d'historiens remarquables : Hérodote et Thucydide. Deux philosophes illustreront le siècle suivant : Platon, disciple de Socrate, et Aristote. Euclide écrira au IIIe siècle ses *Éléments*, base de la géométrie plane.

En haut : reconstitution de l'Acropole d'Athènes.

En bas, à gauche : statue de Pallas Athénê. A droite : buste de Périclès et reconstitution du cheval de Troie, d'après le récit de Virgile.

Au centre : carte de la Grèce au temps de Périclès. D1 = *Delphes.* T = *Thèbes.* M2 = *Marathon.* A = *Athènes.* S2 = *Salamine.* C = *Corinthe.* M1 = *Mycènes.* S1 = *Sparte.* O = *Olympie.* D2 = *Délos.* I = *Ilion (Troie).*

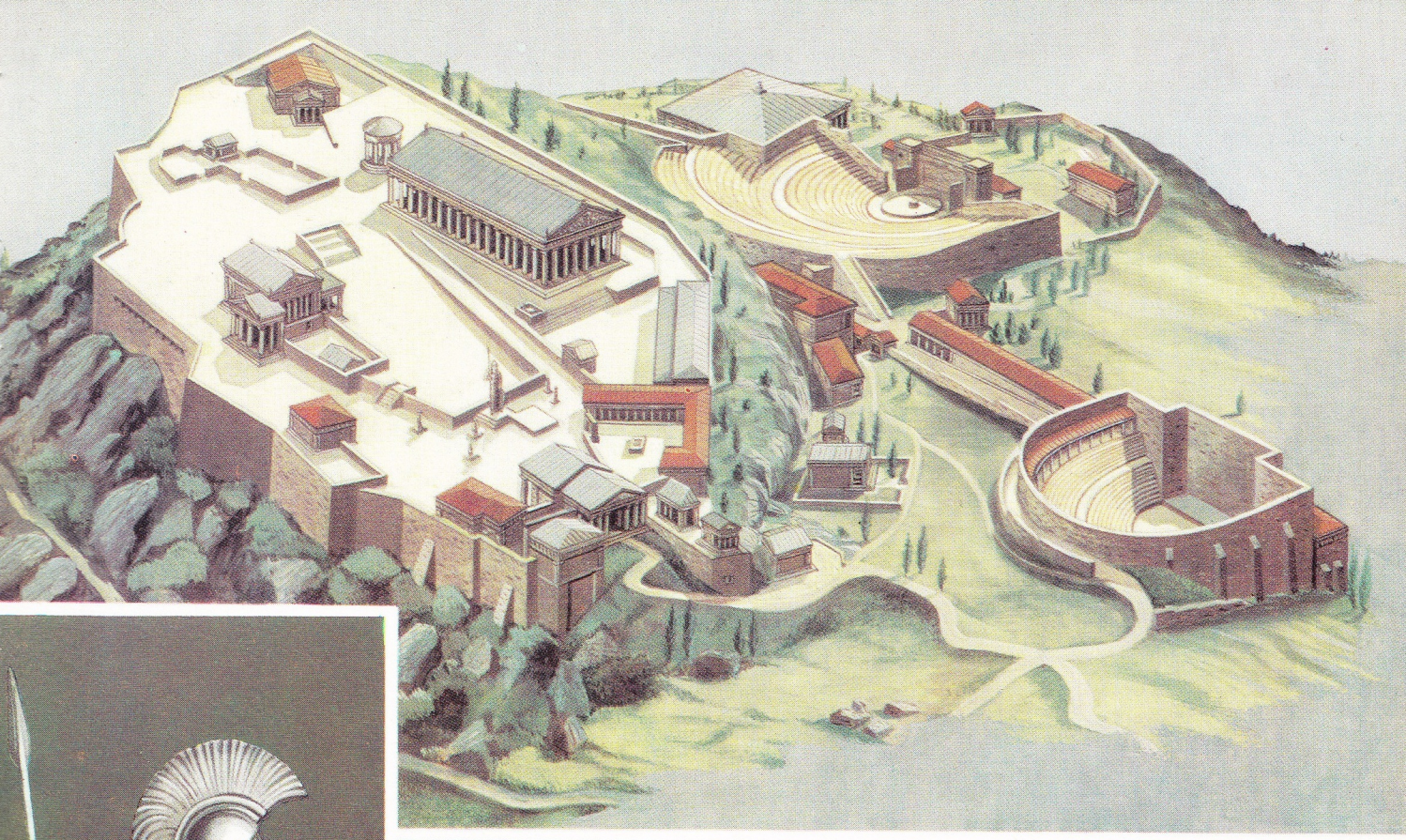

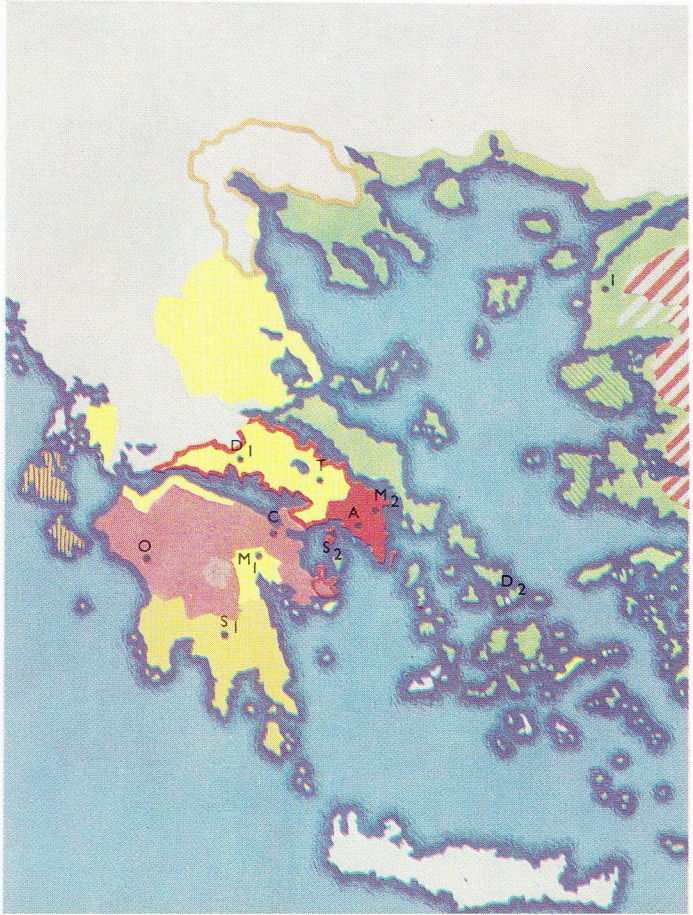
I
D1
T
M2
A
C
O
S2
M1
D2
S1

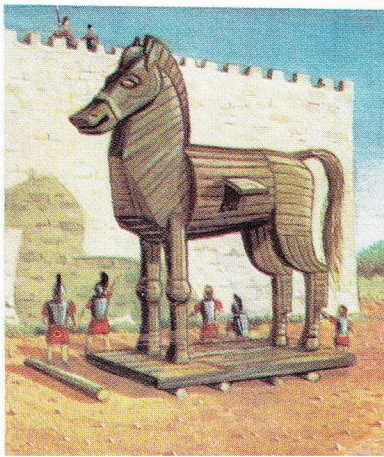

DE BAKERMAT VAN DE WESTELIJKE WERELD

Van alle oude beschavingen heeft die van de Grieken de westelijke wereld meer en ingrijpender dan alle andere beïnvloed. En toch kunnen we, ondanks het langdurige en zorgvuldige werk van de archeologen, nog niets met zekerheid zeggen over de afkomst van de Grieken of van de Hellenen, zoals zij zichzelf noemden.

We weten weinig meer dan dat ze waarschijnlijk afstamden van verschillende volkeren - Aegeërs, Doriërs, Ioniërs en Aeoliërs - die zich in Griekenland en op de omringende eilanden vestigden omstreeks de jaren 2000 en 1200 vóór Christus. We weten ook, dat de Grieken vóór het einde van de Kretenzer beschaving reeds ten minste één bloeiende stad hadden gebouwd, namelijk Mycene (M1). Deze stad had in haar vroegste tijd klaarblijkelijk reeds goede verbindingen met Kreta, want we weten dat één van de Kretenzer schrijfstelsels werd gebruikt om een vroege vorm van het Grieks voor te stellen. We weten ook, dat de kunst van Mycene veel overeenkomst vertoonde met die van Kreta.

Onze kennis over de periode die loopt van de eerste Griekse tijden tot ongeveer 600 vóór Christus, steunt voornamelijk op de zangen van Homerus, half-ware en half-ingebeelde verhalen. Vanaf de tijd dat de Duitse oudheidkundige Heinrich Schliemann bijna honderd jaar geleden de eerste opgravingen te Troje ondernam, hebben geschiedkundigen echter voortdurend meer en meer feiten uit deze kunstzinnige fantasieën weten af te leiden. We moeten beslist niet het hele verhaal geloven van de Griekse helden die, verborgen in een reusachtig houten paard, binnen de muren van de stad Troje werden gesleept en die toen hun schuilplaats verlieten om de inwoners te vermoorden. Maar wel weten we, dat Troje een ommuurde stad was en dat het voor welk leger dan ook moeilijk geweest zou zijn Troje in te nemen zonder van een list gebruik te maken.

Toch was het Griekenland, dat de bakermat van de westelijke wereld werd, niet het Griekenland uit de Homerische tijden, maar dat uit de periode tussen 600 en 300 vóór Christus. Bij het begin van dit tijdperk hadden de griekssprekende volkeren reeds het meesterschap over de Middellandse Zee aan de Fœniciërs ontworsteld. Op deze manier waren ze ook in aanraking gekomen met vele andere beschavingen. Ze hadden ook koloniën gesticht op Sicilië, in Zuid-Italië, te Marseille, op Kreta en op Cyprus, evenals in vele gedeelten van Klein-Azië. In vele vreemde havens die door hun schepen bezocht werden, moeten de Grieken schitterende voorbeelden van architectuur en beeldhouwkunst hebben gezien. Ze zagen, leerden en overtroffen het beste, dat anderen tot stand hadden gebracht.

Boven aan de bladzijde hiernaast ziet u een reconstructie van de Akropolis, het versterkte gedeelte van Athene, gelegen op een hoge rots, die maar aan één zijde toegankelijk is. Daar stonden de meeste belangrijke gebouwen van de stad, waaronder het Parthenon, dat omstreeks 442 vóór Christus onder de leiding van Phidias, de beroemde Griekse beeldhouwer, werd opgericht. Links onder op de bladzijde ziet u het mooie beeld van de godin Pallas Athene, door Phidias in het Parthenon geplaatst.

In de beeldhouwkunst en de architectuur voerden de Grieken oude kunstvormen naar nieuwe hoogten. Maar zij brachten ook ten minste één volledig nieuwe kunstvorm tot stand: de kunst om op een interessante wijze een lang verhaal te schrijven. De Grieken beschikten over een eenvoudig alfabetisch schrijfstelsel en goed schrijfmateriaal, de papyrus, zodat ze in staat waren over alles wat hen interesseerde, zoveel te schrijven als ze zelf wilden. Gelukkig interesseerden zij zich voor bijna alles. Hoewel het grootste gedeelte van wat ze schreven verloren is gegaan, blijft toch nog heel wat over: de treurspelen van Aichylos, Sophocles en Euripides, uit de vijfde eeuw vóór Christus. Verder, de blijspelen van Aristophanes en de filosofische geschriften van Plato, die wat later tot stand kwamen, en de grote werken van Euclides over meetkunde, geschreven in de derde eeuw vóór Christus.

De gehelmde figuur op de afbeelding is Perikles, de grootste Griekse staatsman uit de vijfde eeuw vóór Christus. De kaart geeft belangrijke plaatsen aan uit het Griekenland van zijn tijd: A = Athene; T = Thebe; C = Corinthe; O = Olympia; D1 = Delphi; D2 = Delos; M1 = Mycene; M2 = Marathon; S1 = Sparta; S2 = Salamis; I = Ilium (Troje).

Boven: *Reconstructie van de Akropolis te Athene.* ***Links:*** *Beeld van Pallas Athene.* ***Rechts:*** *Hoofd van Perikles en, onderaan, een nabootsing van het Trojaanse paard naar het verhaal van Homerus.* ***Midden:*** *Griekenland ten tijde van Perikles.*

Globerama

HISTOIRE DES CIVILISATIONS

MENS EN WERELD, VROEGER EN NU

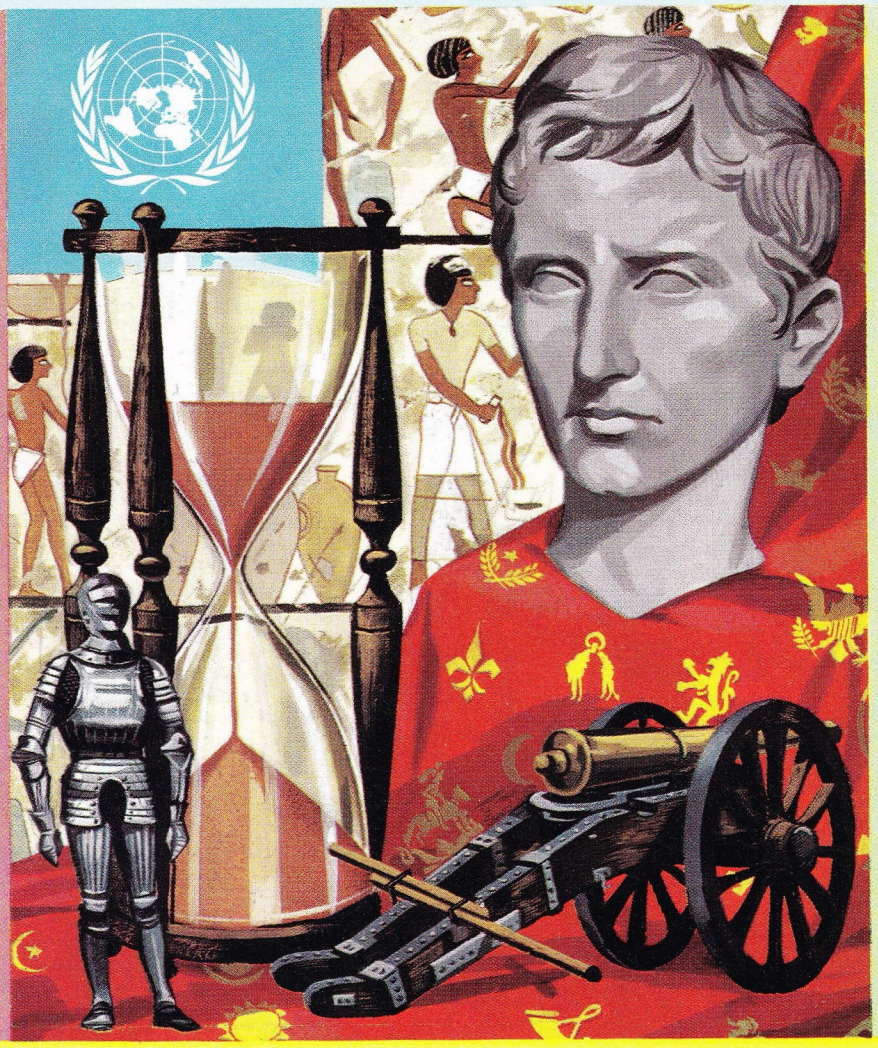

CASTERMAN

HET AVONTUUR VAN MENS EN WETENSCHAP

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

Le présent ouvrage est publié simultanément en

français (Casterman, Paris-Tournai)
allemand (International School, Cologne)
anglais (Odhams Press, Londres)
américain (International Graphic Society, New York)
danois (Munsgaard Scandinavisk Bogforlag)
finlandais (Munsgaard)
hollandais (Keurkoop, Rotterdam)
italien (Fratelli Fabbri, Milan)
portugais (Codex)
suédois (Munsgaard)

2e édition, 1964

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

ALLE RECHTEN VOORBEHOUDEN VOOR ALLE LANDEN

Art © 1959 by Esco, Anvers
Text © 1963 by Casterman, Paris

Tous droits de traduction et de reproduction réservés.